Резюмета на рецензираните публикации

на гл. ас. д-р Рени Антонова Манова,

предоставени за участие в конкурса за заемане на академична длъжност „доцент“ по професионално направление 2.1. Филология (Български език – Приложна лингвистика), обявен в ДВ бр.100/25.11.2025 г.

Хабилитационен труд (монография)

1. Манова, Р. (2025). **Подготовката по български език на чуждестранни студенти (Диахронни аспекти, лингвокултурни и комуникативни модели)**, ISBN: 978-619-00-1896-4, Фабер, 312 с.

Резюме: В монографията се разглеждат важни аспекти, свързани с преподаването на български език на чуждестранни студенти в България.

Прави се преглед и се обнародват документи, засягащи работата на институции, ангажирани с подготовката по български език на чуждестранни студенти. Изследваните документи представляват архивни единици, проучени в Държавна агенция „Архиви“, Централен държавен архив.

Засегнати са някои лингвокултурни особености и някои аспекти на етикетното поведение, както и стратегиите на учтивостта в процеса на изучаването на българския език от чуждестранни студенти.

Представени са типове задачи за проверка на комуникативните компетенции в обучението по български език като чужд, както и резултатите от апробирането им.

Описани са модели и упражнения за изграждане и усъвършенстване на рецептивни умения (четене и слушане), прилагани в работата с чуждестранни студенти.

Разработени са модели, които биха улеснили обучаваните да развият своята комуникативна и текстова компетентност.

Студии, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове

2. Манова, Р. (2021). **За интеркултурните комуникативни модели в езиковото обучение. –** Известия на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, issue:том XXXIV, 2021, pages:274-300, ISSN (print):ISSN 0323-9934.

Резюме: В студията са разгледани интеркултурни комуникативни модели в обучението по български език като чужд. Начинът, по който общуваме, и нашият отговор в процеса на общуването са силно повлияни от собствената ни култура. Културните различия са от изключителна важност. Междукултурното общуване представлява обмен на културно обусловена информация между две групи от хора, представители на различни култури. Ефективните комуникатори са онези, които са мотивирани, разполагат със знания, притежават нужните комуникативни умения. Мотивацията, разбирана като компетентност, означава, че комуникаторът желае да общува с представител на друга култура и да я опознае. Познанието включва информация за чуждата култура и нейните характеристики. Уменията са реалното приложение на конкретно комуникативно поведение, позволяващо постигането на целите. Уменията трябва да бъдат пригодени към правилата на интеракция на приемащата култура.

Статии и доклади

3. Манова, Р. (2025). **Техники за усвояване на нова лексика в обучението по български език на чуждестранни студенти**. – Българска реч, XXXI, 2, 2025,224-233, ISSN (print):1310-733X.

Резюме: Целта на статията е да представи техники за усвояване на нова лексика в подготовката по български език на чуждестранни студенти от Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Сред техниките за усвояване на нова лексика се нареждат: даване на дефиниции, детайлно описание на характеристиките на изразеното понятие:

външен вид, качества; онагледяване чрез картинки, рисунки, снимки, интернет ресурси; демонстрация, изиграване, показване с езика на тялото; изграждане на контекст, история или изречение, в което се появява думата; даване на синоними; даване на антоними; превод; представяне на асоциации.

Предложени са адаптирани, авторски упражнения, както и модел на мисловна карта. Упражненията са класифицирани според степента на владеене – за начинаещи или напреднали.

4. Манова, Р. (2025). **Език и култура в подготовката на начинаещи студенти по програма „Еразъм+“**. – В: Единство и разделение в езиците, литературите и културите, editor/s: Дарина Младенова, Диана Атанасова, Катерина Войнова, Лилия Трифонова, Мария Маринова, Николай Папучиев, Франческа Земярска, съставители, 2025, pages:221-229, ISSN (print):ISBN 978-619-7785-09-8, ISSN (online):ISBN 978-619-7785-10-4 (pdf).

Резюме: Срещата с чуждата култура се осъществява посредством езика, който е културен маркер. А това предполага запознаване с традициите, вярванията и представите, както и с ключовите реалии на общността.

В курса по български език като чужд за начинаещи чуждестранни студенти по програма „Еразъм+“ в СУ „Св. Климент Охридски“ се въвежда информация за българската кухня, за българските празници и забележителности, за бележити българи.

В статията са описани дейности и упражнения, които се прилагат в обучителния процес. Конструктивизмът е водещата образователна парадигма в рамките на курса, приоритетност се дава на информацията, която е интересна и полезна за студентите (купуване на храна в магазина/ресторанта, на лекарства в аптеката, на билет за градския транспорт; уговаряне на срещи и др.)

5. Манова, Р. (2024). **Адаптирани и преводни текстове за нуждите на обучението по български език като чужд** – Български език и литература, issue:2, 2024, pages:228-236, ISSN (print):0323-9519, ISSN (online):1314-8516, Ref/Web of Science, (съавтор К. Костова).

Резюме: Когато се говори за ролята на текста в чуждоезиковото обучение, следва да се направи важна диференциация между автентичен, адаптиран текст за обучителни цели, изцяло измислен текст. Адаптираният текст преминава през разнообразни стъпки

като съкращаване, избиране на части, опростяване, сътекстуализиране (даването на възможност на обучаваните да активират когнитивната схема чрез използването на картини, илюстрации, снимки, съпътстващи текстовото тяло), създаването на фразарий. Съществен елемент от чуждоезиковата подготовка е работата с текстове за превод. Преводът не е просто пренасяне на думи и изречения от един език на друг. Преносът е от една култура на друга. Културата много ярко се проявява в езиковата картина на света. Преводът има за цел да достигне ефективна междукултурна комуникация.

В статията са описани практически наблюдения от работата с адаптирани и преводни текстове по време на занятията по български език за чуждестранни студенти от Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

6. Манова, Р. (2024). **Текстовата компетентност в обучението по български език като чужд.** – В: Полемики и избори. Сборник с доклади от Международна конференция Петнадесети славистични четения, Publisher: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2024, pages:209-218, ISBN:978-619-7433-87-6.

Резюме: Писането е основна съставка от езиковата подготовка и съществен компонент от обучението по чужд език. Трябва да се има предвид, че когато се създава писмен текст, продуциращият трябва да е наясно каква е целта на писането, за да подбере съответните езикови средства, обслужващи поставената комуникативна задача. Когато се говори за структура на текста, по-скоро следва да се употребява изразът ***структура на очакванията***. В този смисъл текстовете се групират според задължителните атрибути, които би трябвало да притежават. Познанието за жанра е един от компонентите на познанието, необходими за съставянето и съответно за разбирането на текста. Схематичното познание включва още общо познание за света, социокултурно познание, познаване на темата. В статията са представени особености на текстове (описание и аргументация) на чуждестранни студенти (майчин език руски и сръбски – ниво Б2), продуцирани по време на курса по практически български език в СУ „Св. Климент Охридски“.

7. Манова, Р. (2023). **Изграждане на рецептивни умения в обучението по българския език като чужд**. – В: Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ (София, 2023 година), editor/s:Светла Коева, Максим Стаменов (съставители), Publisher:Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2023, pages:331-340, ISSN (print):2683-118X, ISSN (online):2683-1198.

Резюме: При изучаването на българския език като чужд се работи за развиването основно на два типа умения: рецептивни и продуктивни. В статията са описани модели и упражнения за изграждане и усъвършенстване на рецептивни умения (четене и слушане), прилагани в работата с чуждестранни студенти. Типовете упражнения, които могат да бъдат изведени, са: за разпознаване на езикови елементи; за търсене и анализ на информация; за трансформация; за конструиране (на дума, на изречение; на текст…).

8. Манова, Р. (2023). **Четенето като елемент от урока по български език като чужд – иновативни методически модели**. – В: Съвременно образование и квалификация на учителите, editor/s:проф.дфн Димитър Веселинов, гл.ас. д-р Георги Кожухаров, гл. ас. д-р Даринка Игнатова, ас. инж. Здравка Костадинова, ас. Калин Ангелов (съставители), Publisher:Университетско издателство "Св. Климент Охридски", 2023, pages:199-205, ISBN:978-954-07-5778-0.

Резюме: В чуждоезиковото обучение е от изключителна важност какви стратегии за постигане на по-добри резултати може да се прилагат. Сред тях се нареждат: контекстуализиране на езиковите образци, интегриране на речевите умения, мотивиране на автономията на обучаваните, повишаване на интеркултурната осъзнатост, формиране на емпатия по отношение на чуждоезиковата култура. При усвояването на чужд език се работи за развиването основно на два типа умения: *рецептивни* и *продуктивни*.

От методическа гледна точка е важен процесът на перцепция и разбиране на текстовете. Това позволява активното приобщаване към новата езикова среда. Разбирането на речта е активен процес, при който реципиентът интерпретира подадените сигнали.

В статията са описани иновативни методически модели при усвояването на компонента *четене с разбиране* в процеса на изучаването на българския език от чуждестранни студенти в СУ „Св. Климент Охридски“.

9. Манова, Р. (2022). **Електронно базирани упражнения за чуждестранни студенти с акцент върху спецификата на комуникативната функция на езика**. – В: Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ (София, 2022). Светла Коева, Максим Стаменов (съставители), Publisher:София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2022, pages:578-587, ISSN (print):ISSN 2683-118X, ISSN (online):ISSN 2683-1198.

Резюме: Възприемането на типа дискурс е ключов фактор при обработката и продукцията на речевото съобщение, който обединява разнообразни елементи на комуникативната ситуация като подател/получател, тема, функция и др. Важно от методическа гледна точка е, че трябва още в началните етапи на преподаването на езика обучаваните да бъдат запознати с различни типове дискурс, за да могат да класифицират моделите на интеракция, в които участват, и да използват тези модели толкова продуктивно, колкото носителите на езика. В статията са изведени някои наблюдения относно прилагането на често използвани комуникативни модели от чуждестранни студенти, изучаващи български език, и са представени примери за електронно базирани упражнения с акцент върху спецификата на комуникативната функция на езика.

10. Манова, Р. (2022). **Към класификацията на видовете дейксис**. – В: Мултикултурализъм и многоезичие. Том III.Морфология, синтаксис, прагматика, editor/s:Красимира Алексова, Марина Джонова, Publisher:Университетско издателство "Св. Климент Охридски", 2022, pages:512-520, ISBN:978-954-07-5389-8.

Резюме: Целта на статията е да представи инхерентните особености на дискурсния/текстовия дейксис. Анализиран е дейктичният характер на някои инициални фрази в българския език, функциониращи като конектори с предходния контекст, както и на показателните местоимения *това/онова.* Наблюденията се опират на тезата, че основната роля на маркерите на дискурсния дейксис е да осъществят текстовата кохезия.

11. Манова, Р. (2022). **Маркери на текстовия дейксис в обучението по български език като чужд**. – В: От слово към действие:разкази и репрезентации.Том I. Езиковедски четения, editor/s:Татяна Ангелова, Андрей Бояджиев, Стефка Фетваджиева, Мая Александрова (съст.), Publisher:Университетско издателство "Св. Климент Охридски", 2022, pages:179-190, ISBN:978-619-7433-32-6.

Резюме: Целта на статията е да представи резултатите от проучване сред напреднали чуждестранни специализанти по български език (ниво B2), представители

на близкородствени езици (полски и украински), чрез което да се установи доколко успешно използват средствата на текстовия дейксис при създаването на писмен текст.

Специализантите имаха за задача сами да създадат писмен текст на свободна тема. След това бе проведена дискусия със студентите, в която се подчерта ролята на онези изрази, чрез които се изгражда смисловата и граматичната свързаност на текста.

12. Манова, Р. (2022). **Тестът по български език като чужд в електронна среда**. – В: Оптимизация на образователната среда, editor/s:проф.дн Димитър Веселинов, проф. дпн Росица Пенкова, Publisher:Университетско издателство "Св. Климент Охридски", 2022, pages:137-144, ISBN:978-954-07-5459-8.

Резюме: Въпросът за обучението електронна среда е изключително актуален с оглед на нарастващата необходимост от съграждането на последователна и устойчива езикова политика, на нови перспективи в чуждоезиковото обучение. Оценяването (доцимологията) на придобитите знания, умения и компетентности е сложен и в същото време ключов процес, съпътстващ обучението по чужди езици. Измерването на знанията чрез тестови задачи позволява да се оцени компетентността на учещия, но също така и ефектът от работата на преподавателя, от приложените методи на обучение. Използването на резултатите от тестовете спомага при модифицирането и усъвършенстването на методическата стратегия, а не служи единствено за еднократно измерване на равнището на подготвеност.

13. Манова, Р. (2021). **Модели на общуване в обучението по български език като чужд.** – В: Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ (София, 2021),ТОМ 2, editor/s: Светла Коева, Максим Стаменов (съставители), Publisher:Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2021, pages:210-218, ISSN (print):ISSN 2683-118X, ISSN (online):2683-1198, Ref.

Резюме: Целта на статията е да очертае основните интеракционални модели в процеса на обучението по български език като чужд, като се отдели внимание на стратегиите на учтивостта и етикетните формули, използвани от чуждестранните студенти.

От значимост за чужденците, изучаващи чужд език, е да познават етикецията, специфичните маркери на изказването, с които се означават партиципантите в общуването, за да се избегнат грешки и сривове в процеса на комуникацията.

14. Манова, Р. (2021). **Междукултурно общуване и равнопоставеност между участниците в българския диалог**. – Български език: Списание на Института за български език при БАН. т. 68, бр. 1, 2021, с. 36-45. ISSN (print): 0005-4283, ISSN (online): 2603-3372 (съавтор Е. Хаджиева).

Резюме: От особена значимост се явява култивирането на междукултурната компетентност, чието проявление е умението за вежливо и уважително отношение към събеседника с оглед на конвенциите на общуване в чуждата среда. В международните чуждоезикови практики напоследък особено внимание се отделя на социо- и интеркултурния контекст в обучението по чужд език, като взаимодействието между език и култура се определя като основна образователна политика, залегнала в основата на междукултурното общуване и процесите на глобализация на съвременното общество, където познаването на няколко езика и съответните културни прояви в своите различия са белег на интелектуален растеж и духовен просперитет.

15. Манова, Р. (2020). **Лингвокултурните модели в обучението по български език като чужд.** – В: Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“(София, 2020). ТОМ 2. Ваня Мичева, Диана Благоева, Марияна Витанова, Марияна Цибранска, Сия Колковска, Татяна Александрова (отг. ред.). София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2020, 273-279, ISSN 2683-118X (съавтор Е. Хаджиева).

Резюме: Междукултурната комуникация се проявява, когато член на една култура продуцира съобщение, предназначено за член на друга култура. Включва интеракция между хора, чиито културни възприятия и символни системи са достатъчно различни, за да променят комуникативното събитие. Когато българският език се преподава на чужденци, се прилагат различни способи, улесняващи пълноценната интеракция в междукултурния диалог. Най-важната характеристика на културата е, че тя „се научава“. Приобщаването към дадена култура е процес на цялостното ѝ изучаване

и опознаване. Културата се възприема от чужденеца чрез досег до етноспецифични маркери като фразеологизмите, поговорките, народните приказки, легендите, митовете, народното изкуство и др.

Целта на настоящата статия е да представи резултатите от анкетно проучване сред чуждестранни студенти от СУ „Св. Климент Охридски“, което проверява доколко има съвпадение в образността при устойчивите сравнения, пословиците и поговорките в близкородствени езици (български и руски).

16. Манова, Р. (2019). **Нови фразеологизми в българската разговорна практика на чужденци.** – В: Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ (София, 14 – 15 май 2019 г.). Ваня Мичева, Диана Благоева, Сия Колковска, Татяна Александрова, Христина Дейкова (отг. ред.). София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2019, 83-91, ISBN 978-954-322-987-1 (съавтор Е. Хаджиева).

Резюме: Фразеологизмите са етноспецифични маркери с висока фреквентност в разговорната речева практика. Запознаването на чужденците, изучаващи български език, с акумулираното в тези езикови артефакти аксиологическо и културно познание, е основна задача на чуждоезиковото обучение.

В статията се представят резултатите от анкети, проведени с напреднали чуждестранни студенти от СУ „Св. Климент Охридски“, като се отчита доколко са усвоили някои често срещани нови фразеологизми в българския език. Това позволява да се направят изводи за равнището на тяхната социолингвистична компетентност.

17. Манова, Р. (2019). **Средства за постигане на свързаността на изреченско и надизреченско равнище в съвременното обучение по български език като чужд.** – В: Българистични езиковедски четения. Материали от Международната конференция по случай 130-годишнината на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, 19–20 ноември 2018 г., Publisher: Факултет по славянски филологии,Софийския университет „Св. Климент Охридски“, 2019, pages:323-329, ISBN:ISBN 978-619-7433-31-9.

Резюме: Свързаността във формален и смислово-интенционален план между изграждащите конституенти е иманентна черта на текста.

Кръгът на езиковите средства за постигането на текстова кохезия е твърде широк. В него се включват граматични категории, синтактични средства, както и лексикално-семантични средства, номинативни вериги, контактови средства. Една от основните стъпки при процеса на разбиране на текста се свързва с проследяването на връзките между текстоизграждащите компоненти (изречения и надизреченски единства). Това най-общо може да се възприеме като структура на текста.

Трябва задължително да се отбележи, че процесът на интерпретация на текста, в който се използват общи знания на участниците в комуникацията, е обусловен от структурата на езика, а също и от културата.

При преподаването на българския език на чужденци е от особено значение обучаваните да бъдат запознати с основните модели на свързване между изреченията в текста, да бъдат снабдени с набор от възможни начини за подсигуряване на споеността между изреченията и свръхфразовите единства.

Целта на статията е да представи резултатите от анкета, проведена с чуждестранни студенти, изучаващи български език в СУ. Броят на участниците е 20, разпределени в три езикови групи – славянска (украинци – 10), балканска (гърци – 5) и западна (италианци – 5). Степента им на владеене на български език е B2. Чрез анкетата се установява кои средства за реализиране на текстовата свързаност в българския език биват разпознати от студентите.

18. Манова, Р. (2019). **За преводните грешки в българската речева практика на чужденци.** – Български език и литература, vol:година LXI, issue:6, 2019, pages:616-625, ISSN (print):0323–9519 , Ref. (съавтор Е. Хаджиева).

Резюме: Преводът е предаването на значението на даден текст от един език на друг, като се запазва смисълът, вложен в оригинала. При превода е важно да бъде запазен планът на съдържанието, доколкото това е възможно. Съществува набор от характеристики на качествения превод. Той трябва да има смисъл, да разкрива тоналността на оригинала, да притежава естествен модел на изразяване и да предизвиква сходна с оригиналната рецептивна реакция.

Преводът е въпрос на избор, който следва да бъде мотивиран. Изпускане, добавяне, промяна може да се прави само ако предаването на значението изисква това.

Статията представя регистрираните грешки при писмен и устен превод от полски на български език на чуждестранни специализанти от СУ „Св. Климент Охридски“. Анализът на грешките е важна процедура, използвана от обучителите, с оглед подобряването на комуникативната компетентност на чужденците.

19. Манова, Р. (2019). **Трудният български диалог за чужденеца, участник в него.** –Българска реч, vol:Година XXV, issue:1, 2019, pages:77-87, ISSN (print):1310-733X (съавтор Е. Хаджиева).

Резюме: Целта на статията е да представи процеса на усвояване на нови фразеологизми и етикетни фрази от чуждестранни студенти, изучаващи български език. Особено внимание се обръща на най-често срещаните грешки, допускани от студентите в диалога. Процедурата за анализ на грешките е описана от Кордър и включва следните етапи: избира се езиков корпус, идентифицират се грешките, класифицират се, обясняват се и накрая се оценяват. Анализът на грешките предоставя важна информация за междинния език на чужденците и процеса на приобщаването към новата езикова среда, който включва развиване на разбиране за системите от мисли, вярвания и емоции.

20. Манова, Р. (2018). **„Играя на тънката струя на някого“.** – Български език и литература, том:60, брой:6, 2018, стр.:687-697, ISSN (print):0323-9519, ISSN (online):1314–8516, Ref /Web of Science (съавтор Е. Хаджиева).

Резюме: Фразеологизмите са етноспецифични маркери с висока фреквентност в разговорната речева практика. Запознаването на чужденците, изучаващи български език, с акумулираното в тези езикови артефакти аксиологическо и културно познание е важна обучителна задача.

Основната цел на настоящата статия е да представи резултатите от анкетно проучване, проведено с чуждестранни студенти. Резултатите от анкетата показват дали студентите разбират значението на т.нар. нови фразеологизми в българския език.

Новите фразеологизми са важна част от всекидневното общуване. Те се използват и в устната, и в писмената комуникация. Фразеологичното значение не е буквално и студентите трябва да бъдат запознати със семантиката и употребата на отделните единици. Най-важната методическа процедура е да се изгради контекст на употреба на фразеологизма така, че студентите да могат изцяло да разберат значението.

21. Манова, Р. (2017). **Маркери на българската езикова картина на света (Поглед към една тематична група фразеологизми).** – Български език и литература, том:59, брой:година LIX книжка 4, 2017, стр.:353-361, ISSN (print):0323–9519, ISSN (online):1314–8516 , Ref/Web of Science.

Резюме: При преподаването на българския език на чужденци представянето на информация за фразеологизмите като маркери на езиковата картина, носещи етноспецифична оцветеност, е от особено значение. Оценъчността, както и лингвокултурната информация, които са закодирани във фразеологичните единици, са ключови при определянето на фразеологичното значение. Фразеологизмите може да се разглеждат като способ за езиковата концептуализация на познанието за света и оценката на отделни негови страни.

22. Манова, Р. (2016). **Семантичен обем на понятието приложна лингвистика в някои англоезични, руски и български изследователски парадигми. Комуникативен и социокултурен подход при изучаване на български език от чужденци.** – В: Сборник с доклади от международната научна конференция „Филологическият проект – кризи и перспективи“ на Факултета по славянски филологии, 24- 26.04.2015 г., изд. „Фабер“, 2016, стр.:598-610, ISBN:978-619-00-0463-9.

Резюме: Статията е ориентирана към уточняване на семантичния обем на понятието приложна лингвистика. Продуктивно е да бъдат сравнявани наличните подходи към понятието в англоезичния, руския и българския изследователски ареал. Акцент е положен и върху методическите решения при преподаването на български език на чужденци от перспективата на комуникативния и социокултурния подход.